

Med glödande kol

En berättelse om Hille-smeden Starnberg och hans blida och kloka hustru

Maria Lindholm

FOR ÖVER HUNDRA ÅR sedan diskuterade man i Hille livligt frågan om gamla kyrkans reparation eller byggandet av en helt ny kyrka. Ingen kunde med bestämdhet säga när den gamla kyrkan byggdes upp. Man nämnde 11–1200-talet, och från far och son gick berättelsen om den katolska välsignelsen från kyrkan till böndernas sädesåkrar, över vilka man förde en helgad fana. Kyrkans ålder åstadkom tvekan inför ett nytt byggnadsföretag men nu lutade västra sidan av det spånbeklädda taket betänkligt och man hade stöttat upp ena gaveln med stockar. Diskussionen drog ut i årtal och man kom fram till år 1857 innan man beslutade sig för att välja en byggnadskommitté. Kommittén höll sitt första sammanträde den 12 september 1857.

För att kunna bygga en kyrka i Hille i mitten av 1800-talet ansåg praktiska män med praktiska åsikter att en smedja först borde byggas för ändamålet helt nära kyrkan. Endast en månad efter första sammanträdet vidtalades smeden J. Starnberg att vara smed för kyrkans räkning. Starnberg hade tidigare antagits till sockensmed och var erkänt skicklig, av tysk härkomst, dalkarl och strömsbrobo. Smedssysslan i Hille erhöll han genom att tillmötesgå socknens önskan om hans förflyttning från Strömsbro till Hille. Han bosatte sig i Björke, invid "Källbergsbro", d.v.s. intill bron som leder landsvägs- trafikken över ån. Därifrån vandrade han dagligen till smedjan vid kyrkbygget.

Snickaren Per Vretblad åtog sig att bygga smedjan av det som heter täljda balkar. Den byggdes 10 alnar bred och 18 alnar lång, 3 alnar till kolbod. För hundra år sedan räknade man tiden som fattig och byggnadskommittén hade att från början räkna slantarna noga. Vid fråga om kyrkosmedens daglön förklarade kommittén att den ej ville bevilja mer än 2½ R.t. om dagen för smed och hantlangare tillsammans. Erbjudandet godtogs med viss

reservation. Smeden ville inte vara bunden av kontrakt ifall "de nu låga allmänna priserna skulle vid förändrade förhållanden stiga".

Året därpå förde man i protokollet att man har hopp om att spannmålspriserna skall stiga och dagpenningen ökas därigenom med några ören. Skoft betalas från början med 25 öre per timme för både smed och dräng. Arbetet började kl. 6 fm. och pågick till kl. 7 em. med två timmars vila, en kl. 8 fm. och en kl. 1 em. År 1859 bestämmes daglönen till 1 Riksdaler och 75 öre för smeden själv och en Riksdaler för slaggdrängen. Därmed är det också slut med skoftarbetet. Det får inte förekomma annat än i nödfall.

På glödande kol smidde nu smeden och hans dräng allt som behövdes för kyrkobygget. Där var bastanta ting av järn men även mindre saker såsom mängden av lås och gångjärn till alla nya kyrkbänkar. I omkring fyra år pågick bygget och när halva tiden var gången erhöll smeden dricks pengar till en summa av 5 Riksdaler. När smidet var färdigt för kyrkans räkning försålades smedjan. Det skedde år 1862.

Därmed var dock inte smeden Starnbergs arbete vid kyrkan slut. År 1868 järnklädde Starnberg dörren till kyrkans källare där kyrksilvret förvarades, och på gamla kyrkogården på en prästgrav utan namn, troligen kyrkoherde Frisks grav, har till i sommar (1953) ett staket av Starnbergs smide prytt sin plats.

Tidens tand i form av rost hade gnagt på järnstängerna och de smidda nitarna hade fallit bort. Efter kyrkogårdsnämndens beslut bortfördes staketet och de glödande kolens resultat under Starnbergs konstförfarna händer faller bort, ett och ett ur minnet. Något av hans hand finnes dock ännu kvar i bygden. Kraftiga lås gör tjänst i portar till logar och lider.

Brodins varv i Gävle var en stor kund till smeden Starnberg. Någon gång fraktades väl det beställda smidet med häst och vagn, men otaliga gånger vandrade Starnbergs dotter den långa vägen från Björke by till Gävle hamn med tung börda av hårt järn. Ingen klagade då över vägens längd och bördans tyngd. Det var gott att det fanns en banad väg att gå.

På Hille gamla kyrkogård, där gräsmattorna sträcker sig mot norr, står helt ensam en

gravsten med Starnbergs namn och inskription: "Vården rest av trogna vänner".

Det var skollärarinnan i Björke Katarina Nordström som tog initiativet till vården. Baptistmedlemmar som Starnberg och hans hustru var, blev det också många vänner i Gävle som lämnade bidrag till vården.

Från den tid då smeden och hans hustru bodde i en dalasocken, där ungdomen roade sig med att göra ofog mot "läsarfolket", berättade den blida smedshustrun huru hon en gång fick se några pojkar i full fart med att riva ner taket på smedjan. Tillsägelse båtade föga.

Då går hon tyst in till sin spis i sitt kök, sätter kaffepannan över elden och dukar fram kaffe med bröd som hon nyss bakat. När pojkarna slutat sitt ofog, ber hon dem komma in. Hon ger dem kaffe men vad hon därvid sade vet nu ingen. Snopna går pojkarna tillbaka till smedjan och lämnar den inte förrän taket åter är pålagt. Madam Starnberg (hon var en av de få hustrur i byn som fick bära denna förnämliga titel) hade alltid till ordspråk bibelordet som talar om att samla glödande kol på oväns huvud. Och hon om någon, hade sett de glödande kolens verkan. ☀

MARIA LINDHOLM föddes i Lund i Björke år 1892 som dotter till bonden Per Olsson och hans hustru Brita. Gift med bonden och kyrkvärden Per Lindholm på hemmanet Åbyggeby 1:4. Maria medarbetade i Gefle Dagblad och Norrlands Posten från slutet av 1930-talet fram till sin död år 1962. Hon skrev under signaturen *Malin*.

[Hillebygden, Nr. 2, 1997]